

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İNTİBA - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:42585/98)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

24 MAYIS 2005

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan 42585/98 başvuru no'lu davanın nedeni, Türk vatandaşı Ferit İntiba'nın (Başvuran) Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na 3 Haziran 1998 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) eski 25. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur. Başvuran, İstanbul Barosu'nda avukat olan Zuhâl Kemeroğlu tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

1938 doğumlu, işadamlı başvuran Ferit İntiba, Türk vatandaşı olup İstanbul'da ikamet etmektedir.

Başvuran, 1980 yıllarında, temel faaliyeti ihracata yönelik tavuk besiciliği olan birçok şirket kurmuştur. Bu amaçla, şirketlerin yöneticisi olarak, İzmir bölgesinde birçok çiftlik satın almıştır.

1 Ocak 1985 tarihinde, ülkedeki besicilik sektörünü geliştirmek amacıyla, Tarım Bakanlığı 130 sayılı kararnameyi yayınlamıştır.

1985-1987 yılları arasında şirketler bu kararnameden faydalanmışlardır. 1987 yılında, birçok şirkette, yasak olan bazı uygulamaların bulunduğu yönünde yapılan ihbarların ardından, Ziraat Bankası (Banka) o zamana kadar yapılan geri ödemelerin düzenli olup olmadığını kontrol etmesi amacıyla müfettiş tayin etmiştir.

Müfettiş, şirketlere ait çiftliklerde araştırma yapmıştır. 1 Aralık 1987 tarihinde, müfettiş, beyan edilen masrafların şirketlerin gerçek üretim kapasitesini yansıtmadığı, dolayısıyla bu şirketlerin bir buçuk milyar TL'den fazla haksız kazanç elde ettiği yönünde saptamalarda bulunduğu yönünde bir rapor düzenlemiştir.

Aynı gün, İzmir Cumhuriyet Başsavcısı bu rapora dayanarak, ceza soruşturması başlatmış ve aralarında başvuranın şirketlerinin de bulunduğu sözkonusu şirketlerde arama yapılmasına karar vermiştir. Arama yapılan şirketlerde mali polis, 380 adet klasör ve içlerinde hesap dokümanlarının bulunduğu çok sayıda koli ele geçirmiştir.

12 Ocak 1990 tarihinde, Cumhuriyet Başsavcısı, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 80 ve 345 maddeleri gereğince başvuranın yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle mahkum edilmesini talep etmiştir. Cumhuriyet Başsavcısı ayrıca, bazı Banka görevlilerini yetkisini kötüye kullanma ve rüşvet almakla suçlamıştır. Sanık sayısı 12'ye kadar çıkmıştır. 16 Ocak 1990 tarihinde, hazırlık oturumları sırasında, İzmir Ağır Ceza Mahkemesi 4. Dairesi, Bakırköy Ağır Ceza Mahkemesi aracılığıyla istinabe kurulu tarafından başvuranın ifadesinin alınması kararı vermiştir. Mahkeme, sanıkların çoğunun ve değişik şehirlere dağılmış olan tanıkların aynı şekilde ifadelerinin alınmasına karar vermiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi 21 Şubat 1990 tarihli duruşmada, başvuranın tutuklanmasına hükmederek, başvuran hakkında izhar müzekkeresi çıkarmıştır. Ayrıca, o vakte kadar şikayetçi taraf olan Banka, usul işlemlerine müdahil taraf olarak kabul edilmiştir.

Başvuranın avukatları, her duruşmada izhar müzekkeresinin kaldırılmasını talep etmiş, sonuç olarak izhar müzekkeresi 11 Mayıs 1990 tarihli duruşmada, başvuranın ifadesinin Bakırköy Ağır Ceza Mahkemesi aracılığıyla alınabileceği gerekçesiyle ve de Sayıştay'a yapılması önerilen incelemenin belgelerin miktarı gözönünde bulundurulduğunda uzun sürebileceğinden dolayı kefaletle iptal edilmiştir. Ancak Ağır Ceza Mahkemesi, başvurana yurtdışına çıkma yasağı getirmiştir. 18 Mayıs 1990 tarihinde, Mahkeme, Cumhuriyet Başsavcısı'ndan arama sırasında ele geçirilen 1988/1020-2022 ve 1989/1555 sayılı belgeleri ve yürütülen soruşturmaya ilgili 3 dosyayı Sayıştay'a iletmesini istemiştir.

Duruşmalar sırasında çok sayıda tanık dinlenmiştir. Ayrıca, sanıklardan bir kısmının çıkarıldığı İzmir Ağır Ceza Mahkemesi ile Menemen ve Ankara Ağır Ceza Mahkemeleri arasında birçok yazışma ve dosya alışverişi yapılmıştır. Sonuç itibarıyla, Ağır Ceza Mahkemesi konuları farklı olduğundan dolayı davaların birleştirilmesini reddetmiştir.

On yedi adet duruşmanın ardından verilen 19 Eylül 1991 tarihli karar ile başvuran, atfedilen olaylardan suçlu bulunarak, iki yıl on bir ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Banka çalışanları yetkilerini kötüye kullanmaktan değişik hapis cezalarına çarptırılmışlardır.

26 Mart 1992 tarihinde, Yargıtay 5. Dairesi, suçların yanlış nitelendirildiği gerekçesiyle verilen ilk derece mahkeme kararını bozmuştur. Yargıtay'a göre, Banka çalışanları için suçun niteliği, para kaçırma ve başvuran açısından ise bu suça iştirak sözkonusudur.

5 Nisan 1993 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesi bütün sanıkları dinledikten sonra, daha önce verdiği kararlar aynı yönde karar vermiştir. Bu dönem boyunca dokuz duruşma yapmıştır.

Yargıtay, 7 Şubat 1994 tarihinde, 5 Nisan 1993 tarihli kararı nihai olarak bozarak dosyayı, yeniden incelenmesi için geri göndermiştir. Yargıtay, suçların yanlış nitelendirildiğini ileri sürerek, şirketler sayesinde tazminatın hesaplanmasının mümkün olmasına rağmen, müdahil taraf olan Banka'nın geri ödeme taleplerinin değerlendirilmesinin unutulmasını eleştirmiştir.

Duruşmalar, 12 Nisan 1994 tarihinde yeniden başlamıştır. Diğer dört sanığın ifadeleri, Kuşadası, Bursa, İstanbul ve Üsküdar Ağır Ceza Mahkemeleri aracılığıyla alınmıştır. Başvuran, Ağır Ceza Mahkemesi'ni yeni bir incelemeye davet etmiş ve soruşturmanın genişletilmesini istemiştir. Bu talepler, Yargıtay kararının, delillerin ikamesine dayanmayıp suç unsuru teşkil eden faaliyetlerin hukuki değerlendirilmesine dayandığı gerekçesiyle reddedilmiştir. 6 Mart 1996 tarihli duruşmada, avukatlar davadan çekilmiştir. 22 Mayıs 1996 tarihli duruşmada, mahkeme, bu çekilmenin oylayıcı olduğuna ve yargılamayı uzatmayı amaçladığına kanaat getirerek bunu kabul etmemiştir.

Başvuranın yeni avukatları, 5 Haziran 1996 tarihli duruşmaya katılmışlardır; başka bir devlet bankası olan Halkbank'a borcun ödenmesiyle, Banka'nın kayıplarının geri ödendiğini gösteren belgeyi ileri sürmüştür. Ağır Ceza Mahkemesi, hukuka aykırı olduğu ve davayla ilişkisi olmayan bir bankaya yapıldığı gerekçesiyle, bu ödemeyi gözönünde bulundurmamıştır. Avukatlar sorun üzerinde karar vermek için süre talep etmişlerdir. Birçok sanığın yaptığı talep üzerine, Ağır Ceza Mahkemesi, Banka'nın halihazırdaki zararını hesaplamak amacıyla inceleme yapılması emri vermiştir. Mahkeme, 5 Aralık 1996 tarihli duruşmada, 15 Ocak 1997 tarihine kadar Türkiye Merkez Bankası'na olan borcun ödenerek Banka'nın zararının ödenmesi için bütün sanıklara süre vermiştir. Başvuranın avukatlarının istenilen tazminin yapılması amacıyla sürenin uzatılması talepleri, yargılamanın uzamasına neden olacağı gerekçesiyle reddetmiştir. Ancak, 10 Mart 1997 tarihli duruşmada, sanıklara son görüşlerini sunmaları ve girişimlerini açıklamaları için ek süre verilmiştir.

Başvuranın avukatları, 30 Nisan 1997 tarihli duruşmada, ödenen miktarın Merkez Bankası'na nakledildiğine dair bir yazı sunmuşlardır. Avukatlar ek görüşleri için yeniden uzatma talebinde bulunmuşlardır. Uzatma talepleri reddedilmiştir. Bunun üzerine, hakimleri kabul etmemişlerdir. Hakimler de kararlarını değiştirmemişlerdir. Yeni avukatlar da davadan geri çekilmişlerdir.

Ağır Ceza Mahkemesi, 30 Nisan 1997 tarihinde, Yargıtay kararının şu ana kadar yürütülen soruşturmaları değil, 5 Nisan 1993 tarihli kararı hükümsüz kıldığını belirtmiştir. Dolayısıyla başvuranın, inceleme ve soruşturmanın genişletilmesi talepleri kabul edilemez. Mahkeme, yolsuzluk suçuna iştirakten, başvurayı gıyabında on bir yıl sekiz ay ağır hapis ve para cezasına çarptırmıştır. Mahkeme, bütün sanıkların, yargılama sırasında yaptıkları ödemeleri gözönünde bulundurarak, cezalarının hafifletilmesinden faydalanmalarını sağlamıştır, ancak yine de ortaklaşa olarak gecikme faizlerini de ödemeye mahkum etmiştir. Mahkeme ayrıca başvuranın yakalanması emri vermiştir. Bu dönem boyunca, Ağır Ceza Mahkemesi yirmi yedi duruşma gerçekleştirmiştir.

10 Aralık 1997 tarihli kararla, başvuranın temyizi Yargıtay tarafından reddedilmiş ve 30 Nisan 1997 tarihli karar nihai kararı oluşturmuştur. Başvuran 1999'da hapsedilmiştir.

Avukatlar, 12 Ağustos 1999 tarihinde avukatlar, Ağır Ceza Mahkemesi'ne, bu kararın düzeltilmesi talebinde bulunmuştur. Avukatlar başvuranın yazılı kanıtların üzerinde bulunan imzalarına itiraz etmiştir. bu talep 18 Ağustos 1999 tarihinde reddedilmiştir. Bu redde karşı yapılan itiraz, 7 Eylül 1999 tarihinde İzmir Ağır Ceza Mahkemesi'nin 1. Dairesi tarafından bertaraf edilmiştir. 1 Kasım 1999 tarihinde, Adalet Bakanlığı'na yapılan yazılı emir yoluyla bozma talebi de reddedilmiştir.

Bu arada, İzmir Vergi Mahkemesi, başvuranın şirketlerine uygulanan vergilerin bir kısmını iptal etmiştir. Bu karar, Danıştay tarafından onandıktan sonra nihai kararı oluşturmuştur.

Vergi Mahkemesi'nin verdiği kararın yolsuzluk suçuna iştirak etmesi konusunda başvurunu temize çıkardığına kanaat getiren avukatlar, Ağır Ceza Mahkemesi önünde yeniden düzeltilmesi talebinde bulunmuşlardır. 1 Haziran 2000 tarihinde bu talep reddedilmiştir. 30 Haziran 2000 tarihinde, bu redde yapılan itiraz İzmir Ağır Ceza Mahkemesi 1. Dairesi tarafından bertaraf edilmiştir.

8 Kasım 2000 tarihinde, avukatların talebi üzerine, Adalet Bakanlığı, yazılı emir yoluyla bozma yolu aracılığıyla Savcı'yı temyize gitmeye çağırmıştır. Vergi Mahkemesi'nin kararının başvurunu aklayan yeni bir delil oluşturabileceği kanaatindedir. Savcı buna uyarak Yargıtay 5. Ceza Dairesi'ne, İzmir Ağır Ceza Mahkemesi'nin verdiği 30 Haziran 2000 tarihli kararın kaldırılması talebinde bulunmuştur. Bu talep reddedilmiş dolayısıyla her türlü düzeltmeyi imkansız hale getirmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

Başvuran, cezai usul işlemlerinin süresinin, AİHS'nin 6§1 maddesinde yer alan ivedilik koşulunu tanımadığını iddia etmektedir.

A. Kabul edilebilirlik hakkında

Hükümet, şikayetin kabul edilebilirliği hakkında görüş bildirmemiştir. AİHM için şikayet esastan incelemeyi gerektiren hukuki ve maddi sorunlar ortaya çıkarmaktadır. AİHM, AİHS'nin 35. maddesinde öngörülen hiçbir kabul edilemezlik gerekçesine karşı olmadığını saptayarak sözüedilen şikayeti kabul edilebilir ilan etmiştir.

B. Esas hakkında

1. Gözönünde bulundurulacak dönem

Usul işlemleri, başvurana göre savcılığın soruşturmaları başlattığı 1 Aralık 1987 tarihinde, Hükümet'e göre ise başvuran hakkında iddianamenin verildiği 12 Ocak 1990 tarihinde başlamıştır.

Taraflar, incelenmesi gereken dönemin, Yargıtay'ın Ağır Ceza Mahkemesi'nin son kararını onadığı 10 Aralık 1997 tarihinde bittiğinde hemfikirdirler.

Ceza alanında, 6§1 maddesindeki “makul süre” prensip olarak, bir kişinin “sanık” olarak nitelendirildiği andan itibaren başlamaktadır; karar mahkemesine başvurulduğu tarihten önce (Bkz. örneğin *Deweer-Belçika*, 27 Şubat 1980 tarihli karar, seri A no: 35, s. 22, § 42), ki bu özellikle yakalama tarihi (*Wemhoff-Almanya*, 27 Haziran 1968 tarihli karar, seri A no: 7, s. 26-27, §19), itham tarihi (*Neumeister-Avusturya*, 27 Haziran 1968 tarihli karar, seri A no: 8, s. 41, §18), ön soruşturmaların başlatıldığı tarih (*Ringeisen-Avusturya*, 16 Temmuz 1971 tarihli karar, seri A, no: 13, s. 45, §110) veya arama tarihi (P.G.F.-İtalya, no: 45269/99, § 12, 5 Temmuz 2001) olabilir. AİHS'nin 6§1 maddesi bakımından “suçlama”, “yetkili makamdan cezai suçun işlendiğine dair suçlamanın resmi olarak tebliğ edilmesi” olarak betimlenebilir. Bu düşünce de, “durum üzerindeki önemli yansımalar” kavramına tekabül etmektedir (*Eckle-Almanya*, 15 Temmuz 1982 tarihli karar, seri A no: 51, s. 33, § 73)

Cezai yargılama alanında “sürenin” sona ermesi konusunda ise, 6§1 maddesine göre dönem, başvuru mahkemeleri de dahil olmak üzere, sözkonusu usul işlemlerinin tümünü kapsamaktadır (*König-Almanya*, 28 Haziran 1978, seri a no: 27, s.33, §98). Ancak, ceza uzun süre kesin olarak belirlenmediği sürece, mahkumiyet kararı, 6§1 maddesi gereğince “ceza davasında ithamın hukuka uygunluğu” konusunda alınan karar değildir (sözüedilen *Eckle*, § 77).

AİHM, bu ilkeleri dava koşullarına uygulayarak, ön soruşturmaların başlatılması veya arama yapma, AİHS'nin 6§1 maddesi gereğince ceza davasında suçlama olarak geçse de, şirketler konusunda Savcılık tarafından başlatılan soruşturma aşamasında, hiçbirşey, başvuranın kendisinin, daha sonra itham edileceği suçlar olan yolsuzluk veya ihtilasla suçlandığını düşündürmediğini ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, başvuranın şirketleri, yaptıkları masrafların karşılanması için vergi beyanlarıyla ilişkili olarak soruşturmalara konu teşkil etmişlerdir. Bu dönem süresince, ilgilinin kendisi, kişisel olarak kendisinin hedef alındığını düşünmesini gerektirecek bir neden bulunmamakta, kaldı ki o dönemde kendisi hakkında hiçbir tedbir alınmamıştır. Şirketler hakkında yapılan soruşturma genişletildiğinde ve kendisinin yolsuzluklara karıştığına dair deliller gündeme geldiğinde, başvuran Ağır Ceza Mahkemesi önünde suçlanmıştır (*Mouesca-Fransa*, no. 52189/99, § 12 ve 21, 3 Haziran 2003). İşte bu anda, başvuranın durumuna önemli etkiler olmuştur (*Hozee-İngiltere*, 22 Mayıs 1998 tarihli karar, 1998-III, s. 1100, § 44-45, sözüedilen *Eckle*, § 73).

AİHM, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı, AİHS'nin 6§1 maddesi uyarınca "suçlama"nın olduğu tarih olarak, 12 Ocak 1990 (sözüedilen *Mouesca*, § 12 ve 21) tarihini saptamıştır. Ayrıca, hiç kimse gözönünde bulundurulması gereken dönemin, 10 Aralık 1997 tarihinde sona erdiğine itiraz etmemektedir (sözüedilen *König*, § 98; sözüedilen *Eckle*, § 77). Sonuç olarak incelenmesi gereken süre, altı yargı derecesi için yedi yıl on bir aydır.

2. Yargılamanın makul yönü

AİHM, yargılama süresinin makul yönünün, dava koşullarına göre ve içtihadının yer verdiği kriterler, özellikle davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkili mercilerin tutumu ve de ilgililerin kazanımlarını gözönünde bulundurularak değerlendirildiğini hatırlatmaktadır (Bkz. diğerleri arasında, *Frdlender-Fransa*, no: 30979/96, § 43, 2000-VII).

a) Davanın karmaşıklığı

Hükümet, ilgili şirketlerin ve kişilerin sayısının ve de 380'den fazla klasörden oluşan dosya hacminin davayı oldukça karmaşık hale getirdiğini savunmaktadır. Hükümet'e göre, suçların hukuki nitelendirilmesi, sorununun ve de çok sayıda inceleme yapılmasına duyulan gereksinimin, yargılamanın uzamasını haklı göstermektedir.

Başvuran, Hükümet'in argümanlarına itiraz etmekle yetinerek, davanın karmaşıklığı hakkında açıkça görüş bildirmemiştir.

AİHM, bir çok şüphelinin olaya karışmasıyla ortaya çıkan vergi suçlarındaki ceza davalarının boyutu ve karmaşıklığının, önemli olan yargılama süresini haklı göstereceğini hatırlatmaktadır (Bkz. örneğin, *C.P. ve diğerleri-Fransa*, no: 36009/97, 1 Ağustos 2000, § 30-35 ve sözüedilen *Hozee*). Bu davada, daha sonra yeniden belirlenen, başvurana getirilen yükümlülükler, çok sayıda şirketin başkanı olmasına bağlıdır. Cezai soruşturma sırasında, el konulan belgelerin miktarı gözönünde bulundurulduğunda, daha sonraki adli yargılamanın uzun ve zor olacağı ortadadır. Dolayısıyla, AİHS'nin 6. maddesi bakımından, hiç kuşkusuz davanın karmaşık bir yönü bulunmakta (*Wejrup-Danimarka* (karar), no: 49126/99, 2002-IV) ve on iki kişiye ulaşan sanık sayısı da bu karmaşıklığı artırmaktadır (Bkz. aynı yönde, sözüedilen *Eckle*, § 89, *Lacour-Fransa* (karar), no: 32026/96, 10 Eylül 1997).

b) Başvuranın tutumu

Başvuran, aleyhinde yürütülen usul işlemlerinin uzamasında, kendisini sorumlu tutmamaktadır.

Hükümet, başvuranın tutumuyla yeterince yargılamanın uzamasına neden olduğu kanaatindedir. Hükümet, özellikle ilgilinin avukatlarının, yargılama süresince iki defa davadan çekildiklerinin ve de başvuranın, Ağır Ceza Mahkemesi'nin yaptığı tebligatlardan kaçmak için devamlı ikametgahını değiştirdiğinin altını çizmektedir. Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranın ikametgahını değiştirmesini ve de avukatlarının davadan geri çekilmesini davayı uzatıcı işlemler olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, davayı gıyabında devam ettirme kararı vermiştir.

AİHM, başvuranın tutumunun, Savunmacı Devlet'in yükümlülüğü altına girmeyen objektif bir unsur oluşturduğunu ve de 6§1 maddesindeki makul sürenin aşıp aşılmadığını tespit etmek için önem taşıdığını hatırlatmaktadır (Wiesinger-Avusturya, 30 Ekim 1991 tarihli karar, seri A no: 213, s. 22, § 57).

AİHM, 7 Şubat 1994 tarihinde, Yargıtay kararından sonra, oturumların 12 Nisan 1994 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi'nde yeniden başladığını gözlemlemektedir. Bu tarihten itibaren, mahkeme ayda ortalama bir oturum gerçekleştirmiştir. AİHM, 12 Nisan 1994 ve 30 Nisan 1997 tarihleri arasında düzenlenen duruşma tutanaklarını inceledikten sonra, yargılamayı geciktiren ve başvurana mal edilecek unsurları aşağıda ortaya koymaktadır;

- başvuran ve avukatları 27 Şubat 1995 ve 21 Aralık 1995 tarihli duruşmalara katılmamışlardır.

- avukatlar, 22 Ocak 1996 tarihli duruşmada, cezanın affedilmesinden yararlanmak için, Banka'ya ödeme yapabilmek amacıyla süre talep etmişlerdir.

- avukatlar, 6 Mart 1996 tarihli duruşmada davadan geri çekilmişlerdir.

- başvuran, avukatsız olarak ne 10 Nisan 1996 tarihli duruşmaya katılmış ne de yeni bir avukat tayin etmiştir.

- Ağır Ceza Mahkemesi, 22 Mayıs 1996 tarihli duruşmada, başvuran kendisini ilgilendiren tebligatlardan kaçmak için ikametgahını değiştirdiğinin ve de herdaim avukat tarafından temsil edilmeyi reddettiğinin farkına varmıştır.

5 Aralık 1996 tarihli duruşmada oluşan zararın ödenmesi için süre tanınmıştır. Devamında 15 Ocak, 10 Mart ve 31 Mart 1997'de yapılan üç duruşma sırasında, başvuranın yeni avukatları, ek süre uzatılmasını istemişlerdir. Ağır Ceza Mahkemesi bu talepleri kabul etmiş ve bu sürelerin son olduğunu belirterek avukatları uyarmıştır.

Buna karşın, 7 Şubat 1994 ve 30 Nisan 1997 tarihleri arasında geçen yaklaşık üç yıl üç aylık dönemin, aynı mahkeme tarafından davanın yeniden incelenmesi sözkonusu olduğu gözönünde bulundurulursa, nispeten uzun görünmektedir. Ancak, AİHM, başvuranın ve avukatlarının bu dönemin uzamasına neden olduklarını gözlemlemektedir. Yukarıda belirtilen noktalar gözönünde bulundurulduğunda, AİHM, toplamda bir yıla yakın gecikme başvurana atfedilebilir.

c) Adli mercilerin tutumu

Başvuran, adli mercileri cezai usul işlemlerini on yıl uzatmakla itham etmiştir.

Hükümet, davadan sorumlu mercilerin usul işlemlerini en iyi şekilde yürütmek için özen gösterdiğini ve merciler tarafından hiçbir haksız bir faaliyetsizlik olmadığını belirtmiştir.

AİHM, 26 Mart 1992 ve 5 Nisan 1993 tarihleri arasında hakimlerin pasif davrandığı yaklaşık bir yıllık bir dönem gözlemlemektedir. Bu süre boyunca, Ağır Ceza Mahkemesi'nin karmaşık adli muameleler gerçekleştirdiği söylenemez. Ancak, AİHM, yeterince uzun olan bu sürenin yargılamanın genel süresi üzerinde kayda değer bir etkisinin olmadığını gözlemlemektedir.

AİHM, Yargıtay'ın verdiği kararın ardından verilen üçüncü ilk derece mahkemesi kararının 30 Nisan 1997 tarihinde verildiğini saptamaktadır. Üç yıldan fazla olan bu dönemin üçte birini oluşturan süre, yukarıda açıklandığı gibi başvurana atfedilmektedir. AİHM, yirmi

yedi duruşmanın gerçekleştiğini, suçun yeniden nitelendirilmesi konusunda on iki sanığın görüşlerinin alındığını ve Banka'nın zararının hesaplanması için inceleme yapılmasının önerildiğini gözlemlemektedir. Diğer usul sorunları da bu dönemde ele alınmıştır. AİHM, bu boyuttaki bir davanın tarihinin tespit edilmesinin sadece dava için başvuru mahkemeye bağlı olmadığını da gözönünde bulundurmaktadır; ayrıca avukatları ve ajandalarını da gözönünde bulundurmak gerekir (sözöedilen *Wejrup*).

Eckle davasının aksine, AİHM, davada sürenin uzun olduğu yönünde nitelendirmeye götürecektir, adli mercilerin davayı yürütme şeklinde hiçbir temel neden ortaya koymamaktadır.

Böylece, böylesi çok geniş olan ve on iki sanığı ilgilendiren bir usul işlemi çerçevesinde, ele alınması gereken kaçınılmaz zorlukları gözönünde bulundurulduğunda, AİHM, böyle bir sürenin mantık dışı olmadığına kanaatine getirmektedir.

d) Davanın taraflar açısından taşıdığı risk

Taraflardan hiçbiri, davanın taşıdığı risk konusunda görüş bildirmemiştir. AİHM için davayı iki açıdan incelemek uygundur.

Birincisi, başvuranın tutulu bulundurulmasıyla ilgilidir. Gerçekten de AİHM daha önce, bir sanığın tutulu bulundurulmasının, suçlamanın haksızlığı üzerinde makul sürede karar verildiğini tespit etmek için gözönünde bulundurulması gereken bir unsur oluşturduğunu söylemiştir (*Abdoella-İngiltere*, 25 Kasım 1992 tarihli karar, seri A no: 248-A, s.17, § 24). Bu durumda, AİHM, 21 Şubat 1990 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesi'nin, AİHM'nin anlayamadığı nedenlerden dolayı izhar müzekkeresi çıkardığını, ki bu da hiçbir zaman uygulanmamıştır, gözlemlemektedir. Bu izhar müzekkeresi, 11 Mayıs 1990 tarihinde kefaletle kaldırılmıştır. Başvuran hakkında ikinci bir izhar müzekkeresi, mahkum edilmesinin ardından 30 Nisan 1997 tarihinde çıkarılmıştır. Ancak, başvuran dava sırasında tutulu bulundurulmamıştır.

İkincisi ise mali yönü ile ilgilidir. AİHM, başvuranın ekonomik faaliyetlerinin engellenmediğini gözlemlemektedir. Bu nedendir ki başvuran, birçok duruşmaya katılmamıştır. Dava çerçevesinde başvuranın mallarına da hiçbir ipotek yapılmamıştır. Ancak, usul işlemlerinin uzun sürmesi başvuranın ekonomik faaliyetlerine (Bkz. a contrario, *Doustaly-Fransa*, 23 Nisan 1998 tarihli karar, 1998-II, s. 859, § 48 (idari usul işlemi)) veya kişisel mallarından faydalanmasına hiçbir engel oluşturmamıştır. AİHM, başvuran birçok gayrimenkulüne el konulmasından duyduğu üzüntüyü dile getirse de, burada, dava sırasında değil de başvuranın nihaileşen mahkumiyetinin infazı sırasında meydana gelen bir tedbirin sözkonusu olduğunu tespit etmiştir.

AİHM'nin kanaatine göre, davanın temel niteliği çok karmaşık olmasıdır. Başvuran ve on bir sanık hakkında duyulan şüpheler, "beyaz yaka" suç alanına, yani çok sayıda şirketi kapsayan büyük boyutta bir yolsuzluğa girmektedir. Bu tip suçlar genellikle, bu davada olduğu gibi, soruşturma organlarının gözünden kaçacak nitelikte karmaşık işlemler yoluyla işlenmektedir (sözöedilen *C.P. ve diğerleri*, §30). Böylece, Ağır Ceza Mahkemesi'nin görevi, kendi aralarında birbirine bağlı şirket şebekesini ortaya çıkarmak ve her biri arasında ve Banka ile olan kurumsal, idari ve mali ilişkilerinin gerçek niteliğini tanımlamaktır.

AİHM, bu bakımdan, AİHS'nin 6. maddesinin, adli usul işlemlerinin ivediliğini gerektirdiğini, ve de ayrıca genel olarak adaletin en iyi şekilde yönetilmesine yer verdiğini hatırlatmaktadır (Bkz. 12 Ekim 1992 tarihli *Boddaert-Belçika* kararı, seri A, no: 235-D, s. 82, § 39). Bu nedenle, olaya karışan sanıkların sayısını, başvuranın tutumunu, başvuran açısından davanın taşıdığı riski, mahkemelerin derecelerinin sayısını gözönünde bulundurarak ve adli merciler değişmeyen bir ritimde usul işlemlerini yürüttüğünden dolayı, yargılamanın süresini genel olarak değerlendiren AİHM, usul işleminin, davanın çok özel olan koşullarında makul olarak ele alınmasının ilerisine gitmediği kanaatindedir.

Kısaca başvuranın şikayeti, AİHS'nin 6§1 maddesinin ihlal edildiğine dair hiçbir görünüm sergilememektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK MAHKEME OY BİRLİĞİYLE,

1. Şikayetin kabul edilebilir *olduğuna*;
2. AİHS'nin 6§1 maddesinin ihlal *edilmediğine*;

Karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve 24 Mayıs 2005 tarihinde, İçtüzüğün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.